

ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ «НЕВІДВОРОТНІСТЬ» В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ратушенко Олександр Миколайович

суддя

Сокирянський районний суд Чернівецької області

м. Сокиряни, Україна

Сьогодення демонструє невпинне зростання суспільної цінності адміністративної відповідальності, де розуміння категорії «невідворотність» стає обов'язковою основою ефективності накладення адміністративних стягнень та застосування заходів адміністративного впливу, що у своїй єдності виступають формами реалізації адміністративно-правового примусу. Виділяючи принципи юридичної відповідальності, так і адміністративної в тому числі, ні на законодавчому рівні, ні в правовій науці немає одностайності. Розуміння категорії невідворотності адміністративної відповідальності, яке б виражало думку більшості вчених на сутність та зміст вивченої категорії, ні в загальній теорії, ні в галузевих юридичних наук до цього часу не сформулювалося. У численних дослідженнях принцип невідворотності юридичної відповідальності сприймається як: обов'язкове розкриття правопорушення; осуд винного у вчиненому правопорушенні; призначення, застосування та виконання покарання; обов'язкова реакція на правопорушення; обов'язкове застосування кримінального покарання та заходів кримінально-правового впливу; негативна оцінка правопорушення державою та суспільством; неминуче застосування відповідальності за кожне правопорушення; обов'язкове встановлення правової відповідальності за суспільно небезпечні дії та обов'язкова реакція уповноважених державних органів на скоєне правопорушення.

Аналіз наукової літератури дає можливість виділити наступні підходи до розуміння категорії «невідворотності» юридичної відповідальності: по-перше, нормативно-формалізований підхід до розуміння категорії «невідворотності юридичної відповідальності»; інтегративно-симбіотичний підхід до розуміння категорії «невідворотності юридичної відповідальності».

Категорія «невідворотності» юридичної відповідальності згідно нормативно-формалізованого підходу розглядається в ракурсі принципу, що потребує нормативного закріплення. Тобто, як відзначається науковцями, що необхідність виділення таких нормативно-правових

приписів серед системи норм галузевого законодавства, надання їм особливого методологічного для регулювання цієї категорії суспільних відносин значення, закріплення у спеціальній статті – є підставою їх нормативної матеріалізації [1, с. 47]. Як зауважує А.А. Корнієнко, що принципи юридичної відповідальності мають щонайменше трьох адресатів, а саме: законодавця, правозастосовувача, суб'єктів юридичної відповідальності [2, с. 19-20]. Так, дійсно, український законодавець, встановлюючи у нормативно-правовому акті принцип невідворотності юридичної відповідальності, зобов'язаний сконструювати цей нормативно-правовий акт, виходячи із встановленого ним принципу, а також повинен у разі необхідності вносити до даного нормативно-правового акту зміни, які не суперечать раніше встановленому принципу. Крім того, О.Д. Максимюк, при дослідженні формального обґрунтування принципу невідворотності юридичної відповідальності відзначає, що в одному випадку диспозиція визначає умови для застосування відповідної правоохоронної норми, а в іншому – правовий наслідок регулятивної правової норми [3, с. 57]. Також Крилова І.І. стверджує, що останні тенденції нормотворення показують наповненість багатьох законодавчих актів декларативними й інформативними нормами щодо відповідальності, беззмістовними бланкетними нормами, які не несуть бажаного нормативного навантаження й не мають виховного, поновлювального, карального потенціалу [4, с. 76, 84]. О. Панасюк, відзначає, що модель нормативного регулювання основоположних категорій адміністративно-деліктного права, має орієнтуватися на цінності сучасної правової держави. До таких категорій, науковець відносить і принципи адміністративної відповідальності, зокрема наголошується, що вони є вагомими показниками ефективності реалізації норм адміністративно-деліктного права в Україні [5, с. 82-86].

Проте, варто наголосити, що на нашу думку, принцип невідворотності адміністративної відповідальності, як і принципи юридичної відповідальності, не обов'язково повинні бути нормативно визначені, вони можуть впливати зі змісту та суті норм права, в протилежному випадку, визнання певного принципу ставиться у залежність від волі законодавця, і тоді принцип втратив би таку свою сутнісну ознаку як об'єктивність. Безперечно, можливі випадки, коли на рівні закону визначено основні принципи однак, принципи, які закріплені в нормах законодавства, не є і не повинні бути вичерпними. І в той же час, невідворотність адміністративної відповідальності, з позиції нормативно-формалізованого підходу, можна визначити як зумовлену закономірностями суспільного буття керівну засаду (ідею), яка закріплюється в нормативно-правових актах з метою визначення змісту та основних напрямів правового регулювання визначення, встановлення та

застосування адміністративної відповідальності до особи, що скоїла адміністративне правопорушення.

З іншої сторони, невідворотність юридичної відповідальності розглядається досить часто лише як конкретизація принципів законності та рівності громадян перед законом, або ж поряд з іншими принципами юридичної відповідальності. Тобто, тут ми ведемо мову про інтегративно-симбіотичний підхід до розуміння даної категорії – лише крізь призму дії інших принципів юридичної відповідальності. В науковій літературі відзначається, що механізм юридичної відповідальності є нормативною конструкцією юридичної відповідальності, складовими якої передусім є: ... у т.ч. принципи невідворотності, доцільності та неможливості юридичної відповідальності [3, с. 56]. Помогалов А.В. не погоджується з позиціями, які висловлюють деякі науковці щодо протиставлення принципу невідворотності принципів доцільності, або необхідності заміни першого другим. Така позиція пояснюється ним абсолютно різним змістовним наповненням зазначених принципів, а тому вони не можуть взаємозамінюватися. Юридична відповідальність повинна наставати у відповідності до принципу невідворотності, а її форма має визначатися згідно принципу доцільності [2, с. 55-56]. Досить яскраво простежується симбіотичний характер взаємозв'язку принципу невідворотності при визначенні функцій та мети адміністративної відповідальності. Так, О. М. Миколенко при характеристиці цілі каральної функції адміністративно-деліктного права згадує два важливих принципи адміністративної відповідальності – доцільності і невідворотності. Саме ці принципи, акцентує увагу автор, допомагають зрозуміти особливість цілі, яку досягає каральна функція адміністративно-деліктного права в ході своєї реалізації [6, с. 72-73]. Отже, особливістю інтегративно-симбіотичний підходу до розуміння категорії «невідворотності» адміністративної відповідальності є встановлення нерозривного зв'язку даної категорії із суміжними принципами такої відповідальності, а також відкидання будь-яких можливостей визначення цієї категорії як керівної ідеї, що володіє самостійною, якісною характеристикою регулятивного впливу.

Можемо в результаті констатувати, що множинність поглядів на розуміння категорії «невідворотності» юридичної відповідальності загалом, так і адміністративної відповідальності зокрема, є врешті позитивною практикою, оскільки призводять до обговорення, дискусії та формуванню об'єктивних знань в сфері інституту відповідальності.

Література:

1. Косович В. М. Нормативне закріплення принципів права як чинник досконалості нормативно-правових актів України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*, 2013. № 7. С. 40-50.
2. Корнієнко А. А. Невідворотність як принцип юридичної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2014. 20 с.
3. Максимюк, О. Д. Формальне обґрунтування принципу невідворотності юридичної відповідальності. *Держава і право*. 2012. С. 53-59.
4. Крилова І.І. Невідворотність відповідальності за порушення у сфері водопостачання та водовідведення, як принцип державної політики. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. Випуск 11. 2019. С. 75-84.
5. Кононенко Ю.В. Засади адміністративної відповідальності за порушення права на справедливий судовий розгляд в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 3. С. 82-86. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_3_18
6. Миколенко О.М. Каральна функція адміністративно-деліктного права. *Правова держава*. 2019. № 33. С. 71-77.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-40>

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ПОЛЩЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ: СУТНІСТЬ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ

Савчук Роман Михайлович

*кандидат юридичних наук, доцент, директор
Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Процес пошуку оптимальної моделі правоохоронної системи проходить безперервно у всіх країнах світу незалежно від обраної ними форми державного устрою, правління та політичного режиму. Однак, усі структурні елементи, що входять до правоохоронної системи сучасної демократичної держави, мають специфічні, у сукупності тільки їм властиві відмінні риси: а) є структурними елементами системи органів